

Op zoek naar de godentranen!

door Deet Klaassen

Als je begint met amateur-geologie dan is veel interessant en na enige jaren heb je van alles wat: fossielen, mineralen, gesteenten, zand, half-edelstenen of nog erger. Er komt echter een tijd, vooral als je in een bejaardenwoning gaat wonen zoals ik, dat je gaat denken: het is van alles een beetje veel en wáár laat ik het! Gaan microën of gaan specialiseren? Maar waarin? Toen kwam ik in 1995 het boek "Bernstein, fossiele Harze aus aller Welt"¹⁾ van Krumbiegel tegen. Het was voor mij een openbaring dat er zoveel soorten barnsteen waren en vooral ook dat er over de gehele wereld zoveel vindplaatsen zijn. Zoveel manieren om het te winnen en zoveel geschiedenis: cultureel, historisch, archeologisch. Van het ene boek kwam ik op het andere en intussen was ik helemaal verkocht... ik wilde mij gaan specialiseren in barnsteen.

Natuurlijke vormen, alle verschillende kleuren en barnsteen van alle plaatsen ter wereld, daarnaast ook voorwerpen en dan nog liefst antiek! Maar ook de vurige wens eens in de grootste barnsteenmijn ter wereld te mogen staan en andere manieren van winning te zien of mee te maken. Zo kom je nog eens ergens op je ouwe dag!

Reisperikelen

In 1997 hoorde ik van een speciale barnsteen-excursie door de Universiteit van Wroclaw (Polen)²⁾. De bedoeling was dat je met eigen vervoer naar Sopot bij Gdansk kwam³⁾. Dat zag ik in mijn uppie niet zitten, dus probeerde ik een lift te krijgen. Er zouden toch zeker - ook in Nederland - wel meer liefhebbers zijn voor zo'n excursie? Nee dus, wel hoorde ik toen dat er vanuit Den Haag⁴⁾ in juni '98 een busexcursie naar Polen zou gaan: 3 dagen aan de Oostzee (o.a. barnsteen zoeken) en de overige dagen in het zuiden van Polen zoeken naar mineralen en fossielen. Aangezien een lift naar Gdansk wel heel onzeker leek, gaf ik me maar op. Toch schreef ik nog even naar Wroclaw of, indien ik met de trein zou komen, het dan mogelijk was aldaar met iemand te kunnen meerijden. Na enige tijd kreeg ik een telefoontje uit... Antwerpen. Er was daar een groep die een afspraak had gemaakt met Wroclaw voor een barnsteen-excursie in juli '98. Als die tijd mij schikte,

Afb. 1. Hydromechanische winning van barnsteen: twee boren en twee slangen, afgeschermd met metaalplaten. De man links kijkt of ze op de juiste diepte zitten, waar voldoende barnsteen is.

kon ik, als ik met de trein zou gaan, dáár met hen meerijden. Daar hoefde ik niet lang over na te denken: in juli ging ik dus met de trein naar Gdynia⁵⁾.

Winning

De excursie in juni werd in Polen begeleid door een professor van de Universiteit van Katowice. Winning van barnsteen door middel van hydromechanica is in Stogi, bij Gdansk, mee te maken. Tertiaire stranden zitten daar op geringe diepte (vanaf 4-5 m). Als het goed gebeurt, grenst men een oppervlakte af ($\pm 5 \text{ m } \varnothing$) met metaalplaten. Daar gaan een graafboor en waterslang in.

Afb. 2. Een net is omgekeerd op de grond. De doorsnee van de vangst is ongeveer 1/2 m.

Afb. 3. 's Avonds wordt er gesorteerd: de oogst van vijf mensen (twee dagen?)

Onder hoge druk spoelt er zand, houtresten én barnsteen naar boven. Afb. 1. De hele troep wordt opgevangen in schepnetten. Afhankelijk van hoe men het heeft afgesproken met de eigenaar van de grond, moet men zelf met schepnetjes werken (en in het water staan) of krijgt men per groepje (bv. 5 man) een net omgekeerd en zoek je daaruit de barnsteen. De laatste methode vind ik persoonlijk het veiligst. Er wordt per uur, meestal ± 3 uur achter elkaar, afgesproken en gewerkt. Afb. 2 en 3. Zowel in juni als in juli was de grond van dezelfde eigenaar, de plek was enigszins anders. In juni was ik één keer in Stogi (had 50 g barnsteen), in juli twee keer en met beter resultaat (± 600 g). Alle barnsteen die je er vindt, ook in de omgeving of die er wegspoelt met het water, kun je rapen en meenemen. De Belgische groep had een stuk met een grote spin erin. Het stuk werd in een door ons bezocht atelier wat bijgeslepen en werd er geschat op ca. \$ 500,-!!

Bij de speciale barnsteen-excursie van Wroclaw is een (facultatieve) dag naar het Russische Samland. Men vaart aan boord van een vleugelbootje van Elblag naar Kaliningrad (Koningsbergen)⁶⁾. Daar stond een bus met gids klaar voor een rondrit door

Afb. 4. De mijn Primorskoye in Jantarnyi, Rusland. Op de voorgrond wordt materiaal afgegraven en achter de machine (links boven) gedeponeed. Vandaar gaat het naar de "wasserijs".

de stad (de filosoof Immanuel Kant woonde zijn hele leven hier) en een bezoek aan het barnsteenmuseum. Vroeger bezat dit museum 100.000 stukken barnsteen; na de Tweede Wereldoorlog was het aantal gereduceerd tot 18.000 stuks. Zelfs dit is nog erg veel als je er maar korte tijd kunt zijn. Daarna gingen we met de bus naar Jantarnyi (*Jantar* is de Russische naam voor barnsteen) bij de Oostzee waar de grootste barnsteenmijn ter wereld is: de dagbouw Primorskoye. Afb. 4. De afspraak was dat we vanaf een platform de mijn zouden kunnen bekijken. Maar daar hadden onze Poolse begeleiders-geologen een ander idee over. Bij het Kombinat (het kantoor van de mijn) gingen zij naar binnen. Eindelijk, na ongeveer een half uur, kwamen ze weer naar buiten mét de "baas", een Duits-sprekende man met een witte pet op. Ze hadden geprobeerd om de hele groep (ca. 18 personen) de mijn in te krijgen! Het was niet gelukt en er werd nog steeds gediscussieerd terwijl we al bij het platform stonden en de hele mijn konden overzien. "Maar wat willen jullie daar dan?", vroeg de man met de witte pet. "Die ganze Grube sehen", antwoordde ik. Even later bleek dat er toch een paar naar beneden mochten gaan. Drie mannen holden achter een Rus aan. Ik stond ze na te kijken toen ik ineens tegen mij hoorde zeggen: "Nun, gehe, gehe denn!". Als een speer holde ik de anderen achterna en dat was niet zo eenvoudig. Ik schat het aantal treden naar beneden op ca. 100 of meer, de trap was vrij steil en hier en daar ontbrak een tree of een stuk leuning. Beneden stonden werklui zich af te vragen wat daar nou wel naar beneden kwam. Vooral ik als vrouw (de eerste daar?) had nogal wat belangstelling. Beneden was het modderig en

Afb. 5. Aan de Oostzeekust van Samland, waar het spoelwater terecht komt.

nauw. We stonden naast de graafmachine die de Blauwe Aarde, mét de 35 miljoen jaar oude barnsteen, stond af te graven. Ik had drie fotohulsjes bij me en werd gewezen waar ik die kon vullen. Pavlov (Poolse geoloog) had een vuilniszak (!) bij zich en mocht deze "voor wetenschappelijk onderzoek" met Blauwe Aarde vullen. Fotograferen was daar beneden helaas verboden. Echt even genieten van het in de mijn zijn was er nauwelijks bij, want we moesten weer terughollen naar boven. Waarom die erge haast kon ik niet ontdekken. De anderen hadden inmiddels uitleg over de mijn gekregen. De bus reed nog even naar de Oostzee, waar het spoelwater wordt gedeponeed. De Blauwe Aarde wordt namelijk gewassen, het barnsteen wordt geflooteerd en het spoelwater gaat door grote buizen naar de Oostzee. Afb. 5. Ook daar bij die buizen op het strand kun je nog kleine stukjes barnsteen rapen. De zee zorgt er verder voor dat het strand weer "schoon" wordt. 's Avonds bij het eten had Pavlov een verrassing voor ons. Hij had zakjes Blauwe Aarde mét klaargezet voor iedereen die het wilde hebben!

Noten

- 1) Barnstein, G. en B. Krumbiegel; Fossielen, Sonderband 7, ISBN-926129-16-6 (1994).
- 2) adres: Uniwersytet Wroclawski / WRO-MIN.
- 3) Sopot: ligt tussen Gdynia en Gdansk. Was voor de oorlog een kuuroord en kreeg het predicaat opnieuw in 1998. Een goed en eenvoudig hotel (200 m van zee) is o.a.: Hotel "Irena", Chopinastraat 36, 81-786 SOPOT, tel. 0048585512073.
- 4) Excursie van de N.L.C. (Nederlandse Lapidaristen Club).
- 5) Op zaterdagavond 18.00 uur vertrok een trein uit Arnhem. Overstappen in Duisburg (60 min. speling) en Poznan (15 min. tijd, als de trein te (!) vroeg is 30 min.) en op zondagochtend ca. 9.30 uur in Gdynia (eindpunt trein). Daar werd ik afgehaald door de Poolse begeleiders van de excursie.
- 6) Een visum voor Rusland vergt enige maanden en wordt door Wroclaw verzorgd d.m.v. kopie van paspoort.